הִלְכוֹת תְּפִלָּה סִימָן קיג

קיג דִּיני הַכְּרִיעוֹת בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת. ובו ט׳ סְעִיפִים:

א א אֵלּוּ בְּרָכוֹת שֶׁשּׁוֹחִין בָּהֶם, בְּאָבוֹת תְּחִלָּה (ג) וְסוֹף, (א) וּבְהוֹדָאָה תְּחִלָּה וְסוֹף. * וְאִם בָּא לְשַׁחוֹת * בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה אוֹ בְּתְחִלָּתָהּ, מְלַמְּדִין אוֹתוֹ (ב) שֶׁלֹּא יִשְׁחֶה, (ג) אֲבָל בְּאֶמְצָעִיתָן (ד) יָכוֹל (ג) לְשַׁחוֹת: **ב** ב הַנּוֹהֲגִים לְשַׁחוֹת (ה) בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר כְּשֶׁאוֹמְרִים (ו) זָכְרֵנוּ וּמִי כָמוֹךָ, צְרִיכִים לִזָּקֵף כְּשֶׁמַּגִּיעִים לְסוֹף הַבְּרָכָה. הַגָּהָה: וְאַף עַל גַּב דִּבְאָבוֹת כּוֹרֵעַ בְּסוֹף הַבְּרָכָה, מִכָּל מָקוֹם צָרִיךְ לִזָּקֵף מְעַט בְּסוֹף זָכְרֵנוּ, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שֶׁחוֹזֵר וְכוֹרֵעַ (ז) מִשּׁוּם חִיּוּב (דברי עצמו לפירוש הטור): **ג** * ג הַכּוֹרֵעַ בְּוָכֹל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה אוֹ בְּוֹלְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים, אוֹ (ח) בְּהוֹדָאָה דְּהַלֵּל וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן, הֲרֵי זֶה (ג) (ט) מְגַנֶּה, (פְּרוּשׁ, שֶׁאֵין לִכְרֹעַ אֶלָּא בְּמָקוֹם שָׁתְּקִנוּ חֲכָמִים): **ד** * ד הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּכְרַע עַד (י) שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל חוּלְיוֹת שֶׁבַּשִּׁדְרָה. וְלֹא יִכְרַע בְּאֶמְצַע מָתְנָיו וְרֹאשׁוֹ יִשָּׂאֵר זָקוּף, אֶלָּא ה גַּם רֹאשׁוֹ יָכֹף כְּאַגְמוֹן: **ה** ו וְלֹא יִשְׁחֶה (ז) (יא) כָּל כָּךְ עַד שֶׁיִּהְיֶה פִּיו כְּנֶגֶד חָגוֹר שֶׁל מִכְנָסַיִם. וְאִם הוּא זָקֵן אוֹ חוֹלֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל ז לִשְׁחוֹת עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ, כֵּיוָן שֶׁהִרְכִּין (פְּרוּשׁ, שֶׁהִשְׁפִּיל) רֹאשׁוֹ, דַּיּוֹ, מַאַחַר שֶׁגַּבּר שֶׁהוּא חָפֵץ לִכְרֹעַ אֶלָּא שֶׁמְּצַעַר עַצְמוֹ: **ו** ח כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ יִכְרַע (ה) [ה] בְּמְהִירוּת בְּפַעַם אַחַת, וּכְשֶׁהוּא זוֹקֵף זוֹקֵף בְּנַחַת, רֹאשׁוֹ תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ גּוּפוֹ, שֶׁלֹּא תְּהֵא עֶלְיוֹן כְּמַשְׁאוֹי: **ז** (יב) ט כְּשֶׁכּוֹרֵעַ, כּוֹרֵעַ בְּבֶרוּךְ, * וּכְשֶׁזּוֹקֵף, (יג) זוֹקֵף (ו) בַּשֵּׁם: **ח** הַמִּתְפַּלֵּל וּבָא כְּנֶגְדּוֹ י אָדָם וְיֵשׁ לוֹ תְּמוּנַת

א בְּרָכוֹת ל״ד (ע״א). ב טוּר וְתוֹסָפוֹת (יב: ד״ה כרע). ג שָׁם בַּגְּמָרָא (ע״ב) וְרַבֵּנוּ יוֹנָה (כד. ד״ה הכורע). ד בְּרָכוֹת כ״ח (ע״ב). ה הִרַשְׁבָּ״א (כח: ד״ה עד). ו הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִ״י (פ״ה סי׳ כב). ז בְּרָכוֹת כ״ח (ע״ב). ח שָׁם י״ב (ע״ב). ט הַגָּהוֹת אֲשֵׁרִי (פ״א סי׳ טו) בְּשֵׁם אוֹר זָרוּעַ.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ו [ה] בְּמְהִירוּת. עַיִן בְּאֵר הֵיטֵב. וּכְשׁוּ״ת בֵּית יַעֲקֹב (סי׳ קכז) כָּתַב גַּם כֵּן שֶׁכּוֹרֵעַ גּוּפוֹ בְּבָרוּךְ וְרֹאשׁוֹ בְּאָתָּה, וְכָתַב בְּמַחֲזִיק בְּרָכָה (סק״ב) שֶׁפֹּה שֶׁהִשִּׁיג עָלָיו בְּאִמְרֵי צְרוּפָה (ברכות יב:) מַהֲרִירִשְׁלְמִי (פ״א ה״ה), יֵשׁ לְדָחוֹת, וּכְדִבְרֵי בֵּית יַעֲקֹב כָּתְבוּ תַּלְמִידֵי הָאַרְ״י, וְהוּא לְשׁוֹן רַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת עֵקֶב (ח״ג רעא:), וְעַיִן שָׁם דְּהַזּוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם, הָרֹאשׁ וְאַחַר כָּךְ הַגּוּף, עַיִן אֵין לִשְׁחוֹת בְּוִלְרוּשָׁלַיִם אוֹ בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם, דְּלֹא כְּמַהֲרַ״ל (מנהגים). דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א). אֲבָל בְּאֵינוֹ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יָכוֹל לִכְרֹעַ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת כִּרְצוֹנוֹ, וְהֵיינוּ דְּוֹקָא בְּמִתְפַּלֵּל עַל עַצְמוֹ, וְאַתְּי שַׁפִּיר בְּרִבִּי עֲקִיבָא שֶׁאָדָם מַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית זוֹ וּמְצָאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת מַרֹב כְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת (ברכות לא), וּמִשּׁוּם הָכִי אֵין לִשְׁחוֹת בְּוָכֹל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה וכו׳, דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ אוֹמֵר עַל עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם אוֹמֵר שֶׁיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. טַ״ז (סק״ד), עַיִן שָׁם: **ה** (ז) כָּל כָּךְ. דִּמְיַחֲזֵי כְּיוֹהֲרָא: **ו** (ה) בְּמְהִירוּת. כְּשֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ יִכְרַע בִּבְרָכָיו, וּכְשֶׁאוֹמַר אַתָּה יִשְׁחֶה עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל הַחוּלְיוֹת. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) בְּשֵׁם הַזֹּהַר (ח״ג רעא:) וּשְׁלַ״ה (מסכת תמיד נר מצוה אות נב). וּבְסֵפֶר מִשְׁנַת חֲסִידִים (מסכת אצילות דערבית פ״ב משנה א, ו) כָּתַב בְּשֵׁם הָאַרְ״י ז״ל (שער הכוונות ענין כוונת העמידה דרוש ב) בְּבָרוּךְ יִכְרַע גּוּפוֹ, וּכְשֶׁאוֹמַר אַתָּה יִכְרַע רֹאשׁוֹ, עַיִן שָׁם, וְכֵן כָּתַב בְּכַוָּנוֹת הָאַרְ״י ז״ל **ז** (ו) בַּשֵּׁם. הַקְשָׁה בֵּיפֹה מֵרַאה פֶּרֶק

בַּאֵר הֵיטֵב

א (ג) וְסוֹף. צָרִיךְ לְכַוֵּן כְּשֶׁכּוֹרֵעַ בָּאָבוֹת תְּחִלָּה לְאוֹת רִאשׁוֹן שֶׁל שֵׁם הַוַּי״ה וְאוֹת רִאשׁוֹן שֶׁל שֵׁם אדנ״י דְּהַיְנוּ **יא**, וּבְסוֹף יְכַוֵּן **הד**, וּבְמוֹדִים יְכַוֵּן **וג**, וּבְסוֹף יְכַוֵּן **הי** (עטרת זקנים). קֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל יְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ וְיִסְגֹּר עֵינָיו וְיָדַיִם זוֹ עַל זוֹ. הָאַרְ״י ז״ל (משנת חסידים תפילת האצילות פ״א): (ב) לְשַׁחוֹת. וְיֵשׁ מַגְמְגְמִין לְאָסְר. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״א): **ג** (ג) מְגַנֶּה. דְּאֵין לִשְׁחוֹת אֶלָּא מַה שֶׁתִּקְּנוּ חַז״ל. וּמַהַאי טַעֲמָא אֵין לִשְׁחוֹת בְּוִלְרוּשָׁלַיִם אוֹ בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם, דְּלֹא כְּמַהֲרַ״ל (מנהגים). דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א). וְאָפְשָׁר שֶׁשְּׁחִיָּה יָכוֹל לִכְרֹעַ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת כִּרְצוֹנוֹ, וְהֵיינוּ דְּוֹקָא בְּתְפִלַּת שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אֲבָל בְּאֵינוֹ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יָכוֹל לִכְרֹעַ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת כִּרְצוֹנוֹ, וְהֵיינוּ דְּוֹקָא בְּמִתְפַּלֵּל עַל עַצְמוֹ, וְאַתְּי שַׁפִּיר בְּרִבִּי עֲקִיבָא שֶׁאָדָם מַנִּיחוֹ בְּזָוִית זוֹ וּמְצָאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת מַרֹב כְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת (ברכות לא), וּמִשּׁוּם הָכִי אֵין לִשְׁחוֹת בְּוָכֹל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה וכו׳, דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ אוֹמֵר עַל עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם אוֹמֵר שֶׁיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ. טַ״ז (סק״ד), עַיִן שָׁם: **ה** (ז) כָּל כָּךְ. דִּמְיַחֲזֵי כְּיוֹהֲרָא: **ו** (ה) בְּמְהִירוּת. כְּשֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ יִכְרַע בִּבְרָכָיו, וּכְשֶׁאוֹמַר אַתָּה יִשְׁחֶה עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ כָּל הַחוּלְיוֹת. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד) בְּשֵׁם הַזֹּהַר (ח״ג רעא:) וּשְׁלַ״ה (מסכת תמיד נר מצוה אות נב). וּבְסֵפֶר מִשְׁנַת חֲסִידִים (מסכת אצילות דערבית פ״ב משנה א, ו) כָּתַב בְּשֵׁם הָאַרְ״י ז״ל (שער הכוונות ענין כוונת העמידה דרוש ב) בְּבָרוּךְ יִכְרַע גּוּפוֹ, וּכְשֶׁאוֹמַר אַתָּה יִכְרַע רֹאשׁוֹ, עַיִן שָׁם, וְכֵן כָּתַב בְּכַוָּנוֹת הָאַרְ״י ז״ל **ז** (ו) בַּשֵּׁם. הַקְשָׁה בֵּיפֹה מֵרַאה פֶּרֶק

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * **וְאִם בָּא לְשַׁחוֹת וְכוּ׳.** הִנֵּה מִדִּבְרֵי הָאֲלִיָּה רַבָּה (סק״ג) מוּכָח דְּהָאסּוּר הוּא דְּוֹקָא **בְּבָרוּךְ אַתָּה אֲבָל בְּסוֹף בְּרָכָה מִמַּשׁ יָכוֹל לִשְׁחוֹת, וְהָפְרִי מְגַדִּים** (א״א סק״ד) **מְפַקְפֵּק בָּזֶה.** וְעַיִן רַשׁ״י בְּרָכוֹת ל״ד עַמּוּד א׳ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל תְּחִלָּה וְסוֹף דְּמַפֶּרֶשׁ רַשׁ״י כְּמוֹדִים וְלֹךְ נָאֶה לְהוֹדוֹת, וְעַל זֶה מְסַיֵּם הַבְּרַיְיתָא דְּכְסוֹף כָּל שְׁאָר בְּרָכוֹת מְלַמְּדִין שֶׁלֹּא יִשְׁחֶה, **מַשְׁמַע כְּפְרִי מְגַדִּים, וְאוּלַי רַשׁ״י לָאו דְּוֹקָא קָאָמַר וְגַם הוּא סְבִירָא לֵיהּ כְּהָרַמְבַּ״ם** (תפלה פ״ה ה״ח) **דְּסוֹף בְּרָכָה הַיְינוּ כְּשֶׁאוֹמַר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הַטּוֹב וגו׳:**

* **בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה וְכוּ׳.** כְּתַב הַלְּחֶם חֲמוּדוֹת בְּפֶרֶק אֵין עוֹמְדִין (פ״ה אות סה) **שֶׁאִין לוֹ לִכְרֹעַ בְּשׁוּם בְּרָכָה מִשְּׁאָר בְּרָכוֹת בַּתְּחִלָּה אוֹ בְּסוֹף, וַאֲפִלּוּ שֶׁאִינוּ מַהַשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, וּלְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר שֶׁטּוֹעִים כָּל הַשּׁוֹחִים בִּבְרָכַת הַתּוֹרָה בְּתְחִלָּה וְסוֹף, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בְּמַה שֶׁכָּתַבְתִּי בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה** סָעִיף קָטָן ט׳ **בְּשֵׁם הַטּ״ז** (סק״ד) **דְּלִכְאוֹרָה סוֹתֵר לָזֶה, וְאוּלַי דִּבְרֵכָה גַּם לְהַטּ״ז אָסוּר** דְּנִרְאֶה כְּמוֹסִיף בְּחִיּוּב הַכְּרִיעוֹת שֶׁלֹּא תְּקִנוּ רַק בִּבְרָכַת אָבוֹת וּמוֹדִים:

ג * **הַכּוֹרֵעַ בְּכָל קוֹמָה וְכוּ׳.** עַיֵּן בְּמָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״ו) **שְׁדוֹחֵק לְמְצֹא טַעַם לְמִנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ הָעוֹלָם לִכְרֹעַ בְּבָרְכוֹ, עַיֵּן שָׁם. אוּלַם בְּאֶמֶת יֵשׁ לְמִנְהָג זֶה סָמָךְ מִן הַמִּקְרָא** בִּדְבְרֵי הַיָּמִים א׳ קַפִּיטֶל כ״ט פָּסוּק כ׳ עַיֵּן שָׁם, **וּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה:**

ד * **הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיִּכְרַע וְכוּ׳. וְהוּא הַדִּין בַּכְּרִיעָה שֶׁעוֹשֶׂה אַחַר שְׁמֹנֶה תְּפִלָּתוֹ** כְּמִבְאָר בְּסִימָן קכ״ג (ס״א) **נָמֵי דִּינָא הָכִי,** [כֵּן אִיתָא בְּרַמְבַּ״ם פֶּרֶק ה׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה (הל׳ י, יב)]:

ז * **וּכְשֶׁזּוֹקֵף זוֹקֵף בַּשֵּׁם. עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם** סִימָן קכ״ז (סק״ב) **שְׁמְבָאר אֶת**

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א (א) וּבְהוֹדָאָה תְּחִלָּה וְסוֹף. הַיְנוּ בְּתְחִלַּת מוֹדִים, וּלְבַסּוֹף (ג) כְּשֶׁמְּסַיֵּם בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ הַטּוֹב שִׁמְךָ: **(ב) שֶׁלֹּא יִשְׁחֶה.** כְּדֵי (ג) שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲקֹר תַּקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ כָּל אֶחָד מַחְמִיר כְּמוֹ שֶׁהוּא רוֹצֶה, וְגַם דְּחִיישִׁינַן לַיֵּהָרָא שֶׁמַּחְזִיק עַצְמוֹ יוֹתֵר כְּשֵׁר מִשְּׁאָר הַצִּבּוּר: **(ג) אֲבָל בְּאֶמְצָעִיתָן וְכוּ׳.** וְכֵן סְתָמוּ הָרְבֵּה אַחֲרוֹנִים, (ג) דְּלֹא כְּיָפֶה מַרְאָה (פ״א סי׳ יח ד״ה והשוחה) שֶׁגִּמְגֵּם לָאֱסֹר: **(ד) יָכוֹל לְשַׁחוֹת.** שֶׁאֵין לְחוּשׁ שֶׁיְּבוֹאוּ לַעֲקֹר תַּקָּנַת חֲכָמִים עַל יְדֵי זֶה, כֵּיוָן שֶׁחֲכָמִים לֹא תִּקְּנוּ כְּלָל לְשַׁחוֹת בְּאֶמְצַע שׁוּם בְּרָכָה: **ב** **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשֶׁאוֹמְרִים וְכוּ׳.** וְכֵן הַנּוֹהֲגִים לְהִתְפַּלֵּל (ד) כָּל הַתְּפִלָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים בַּכְּרִיעָה, צְרִיכִים לִזָּקֵף בְּסוֹף כָּל בְּרָכָה (ה) וּבְתְחִלַּת כָּל בְּרָכָה, שֶׁלֹּא לְהוֹסִיף עַל תַּקָּנַת חֲכָמִים, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ אֶלָּא בְּתְחִלַּת אָבוֹת וְהוֹדָאָה וּבְסוֹפָן: **(ו) זָכְרֵנוּ וּמִי כָמוֹךָ וְכוּ׳.** אֵין הַטַּעַם שָׁוֶה בָּהֶם, דִּבְמִי כָמוֹךָ צְרִיכִין לִזָּקֵף קֹדֶם הַגְּמָר, דִּבְבִרְכַּת מְחַיֵּה הַמֵּתִים אֵין שָׁם שְׁחִיָּה מִצַּד תַּקָּנַת חֲכָמִים, וְאִם יִכְרַע יִהְיֶה כְּמוֹסִיף, וּבְזָכְרֵנוּ יֵשׁ שָׁם שְׁחִיָּה מִצַּד תַּקָּנַת חֲכָמִים כְּשֶׁאוֹמֵר בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ מָגֵן אַבְרָהָם, וְכֵיוָן שֶׁזֶּה שׁוֹחֶה בְּכָל הַתְּפִלָּה לֹא יִהְיֶה נִכָּר תַּקָּנַת חֲכָמִים. וּלְפִי זֶה יֵשׁ חִלּוּק בֵּין זְקִיפָה דְּזָכְרֵנוּ לִזְקִיפָה דְּמִי כָמוֹךָ, דִּבְזָכְרֵנוּ צָרִיךְ לִזָּקֵף קֹדֶם שֶׁיֹּאמַר אַיֵּזֶה תִּבּוֹת הַסְּמוּכוֹת לְבָרוּךְ אַתָּה כְּדֵי שֶׁיּוּכַל אַחַר כָּךְ לִשְׁחוֹת כְּשֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ אַתָּה, אֲבָל בִּזְקִיפָה דְּמִי כָמוֹךָ אֵין צָרִיךְ לִזָּקֵף עַד שֶׁיֹּאמַר בָּרוּךְ אַתָּה, וְכֵן בְּשֶׁאָר בְּרָכוֹת שֶׁאֵין בָּהּ שְׁחִיָּה בְּסוֹפָן [טַ״ז (סק״ג)]: **(ז) מְשׁוּם חִיּוּב.** כִּי הַשְׁחִיָּה רִאשׁוֹנָה הָיְתָה רְשׁוּת. (ו) וְעוֹד טַעַם שֶׁצָּרִיךְ לִזָּקֵף, כְּדֵי לִכְרֹעַ אַחַר כָּךְ בְּבָרוּךְ וְלִזָּקֵף בַּשֵּׁם וּבְדִלְקְמָן: **ג** **(ח) בְּהוֹדָאָה דְּהַלֵּל וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן.** הַיְנוּ בְּ׳הוֹדוּ לַה׳ כִּי טוֹב׳, וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בְּנוֹדֶה לְךָ אוֹ (ז) בְּ׳עַל הַכֹּל אֲנוּ מוֹדִים׳: **(ט) מְגַנֶּה.** דְּאֵין לִשְׁחוֹת אֶלָּא מַה שֶּׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים. וּמַהַאי טַעֲמָא אֵין לִשְׁחוֹת בְּוִלְרוּשָׁלַיִם אוֹ בְּבוֹנָה יְרוּשָׁלַיִם, דְּלֹא כְּמַהֲרַ״ל (מנהגים) [דַּרְכֵי מֹשֶׁה (אות א)], וְכָתַב הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״ג) וְאָפְשָׁר שֶׁשְּׁחִיָּה מְעַט. וְכָל זֶה בְּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה יָכוֹל לִכְרֹעַ וּלְהִשְׁתַּחֲוֹת כִּרְצוֹנוֹ, וּמִשּׁוּם הָכִי מְצִינוּ בְּרַבִּי עֲקִיבָא (ברכות לא.) שֶׁאָדָם מַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית זוֹ וּמוֹצְאוֹ בְּזָוִית אַחֶרֶת מֵרֹב כְּרִיעוֹת וְהִשְׁתַּחֲוָיוֹת, וְכָתְבוּ הַפּוֹסְקִים דְּהָיְתָה זֶה לְאַחַר שֶׁסִּיֵּם הַשְּׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה בְּרָכוֹת. וּמֵה שֶׁאָמַר הַשָּׁלְחָן עָרוּךְ בְּכָל זֶה, מְשׁוּם דְּכָל הוֹדָאוֹת הָאֲלוּ הוּא דֶּרֶךְ שֶׁבַח וְהִלּוּל וְאֵין שַׁיָּךְ בָּהֶן כְּרִיעָה וְהִשְׁתַּחֲוָיָה, וְכָל קוֹמָה לְפָנֶיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה, כֵּיוָן דְּאֵינוֹ אוֹמֵר עַל עַצְמוֹ אֶלָּא שֶׁעַל כָּל הָעוֹלָם אוֹמֵר שֶׁיִּשְׁתַּחֲווּ לְפָנָיו יִתְבָּרַךְ גַּם כֵּן דֶּרֶךְ שֶׁבַח וְהִלּוּל הוּא, אֲבָל בִּוְאֲנַחְנוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים, שֶׁעַל עַצְמוֹ אוֹמֵר, יָכוֹל הוּא לִכְרֹעַ [טַ״ז (סק״ד), עַיֵּן שָׁם עוֹד]: **ד** **(י) שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ.** פֶּקֶק הוּא לְשׁוֹן קֶשֶׁר, וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁמַּחֲמַת הַכְּרִיעָה בּוֹלְטִים הַקְּשָׁרִים שֶׁל הַחֲלִיּוֹת: **ה** **(יא) כָּל כָּךְ.** דְּמֵיחֲזֵי כְּיוֹהֲרָא, שֶׁשּׁוֹחֶה יוֹתֵר מִשֶּׁעוּר שְׁחִיָּה: **ז** **(יב) כְּשֶׁכּוֹרֵעַ וְכוּ׳.** כְּשֶׁאוֹמֵר בָּרוּךְ (מ) יִכְרַע בִּבְרָכָיו וּכְשֶׁאוֹמֵר אַתָּה יִשְׁחֶה עַד שֶׁיִּתְפַּקְּקוּ הַחֲלִיּוֹת, וּכְשֶׁאוֹמֵר מוֹדִים (ט) יִכְרַע רֹאשׁוֹ וְגוּפוֹ כְּאַגְמוֹן כְּבֶת אַחַת, וְיַעֲמֹד כָּךְ בְּשִׁחִיָּה (י) עַד ה׳, וְאָז יִזְקֹף: (יג) **זוֹקֵף בַּשֵּׁם.**

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (ט) כֵּן מְשַׁמַּע בְּרַמְבַּ״ם פֶּרֶק ה׳ מֵהִלְכוֹת תְּפִלָּה הֲלָכָה י׳, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בְּרַשׁ״י בְּרָכוֹת ל״ד עַמּוּד א׳ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל תְּחִלָּה וְסוֹף: (כ) טַ״ז (סק״א): **(ג)** מָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק״ג): **ב** (ד) טוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן תקפ״ב (ס״ד): **(ה)** טַ״ז (סק״ג): **(ו)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) בְּשֵׁם אֲגֻדָּה (סי׳ כט): **ג** (ז) תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (כד. ד״ה הכורע). וְאַף דְּהוּא הכורע. (סק״ב) בְּשֵׁם אֲגֻדָּה (סי׳ כט): **ג** (ז) תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (כד. ד״ה הכורע). וְאַף דְּהוּא בְּאֶמְצַע

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים (יד) בְּיָדוֹ, וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם שֶׁשּׁוֹחִין בּוֹ, לֹא יִשְׁחֶה (טו) אַף עַל פִּי שֶׁלִּבּוֹ לַשָּׁמַיִם: **ט** כ[כ]אֵין לְהוֹסִיף עַל תְּאָרָיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יוֹתֵר מֵהָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא, וְדַוְקָא [ל]בַּתְּפִלָּה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לְשַׁנּוֹת מִמַּטְבֵּעַ שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים, אֲבָל בְּתַחֲנוּנִים אוֹ בַּקָּשׁוֹת וּשְׁבָחִים שֶׁאָדָם אוֹמֵר מֵעַצְמוֹ, לֵית לָן בָּהּ. [מ]וּמִכָּל מָקוֹם נָכוֹן לְמִי שֶׁיְּרָצָה לְהַאֲרִיךְ בִּשְׁבְחֵי הַמָּקוֹם שֶׁיֹּאמַר אוֹתוֹ בִּפְסוּקִים:

כ בְּרָכוֹת ל"ג (ע"ב). ל טור בֵּשֵׁם ר"י. מ רַבֵּנוּ יוֹנָה (כד: ד"ה גמ').

קיד דִּין הַזְכָּרַת הָרוּחַ וְגֶשֶׁם וְטַל. וּבוֹ ט' סְעִיפִים:

א [א]מַתְחִילִין לוֹמַר (א) **בִּבְרָכָה שְׁנִיָּה מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם** (ב) **בִּתְפִלַּת מוֹסָף שֶׁל יוֹם טוֹב הָאַחָרוֹן שֶׁל** (ג) [א] **חַג, וְאֵין פּוֹסְקִין עַד תְּפִלַּת מוֹסָף שֶׁל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח:** **ב** (ד) * [ב]**אָסוּר לְהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם עַד שֶׁיַּכְרִיז** (ג) [ב] **הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר.** (ה) (וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמַּתְחִילִין מוֹסָף מִכַּרִיז הַשַּׁמָּשׁ (ו) מַשִּׁיב הָרוּחַ וְכוּ' כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַכַּרָזָה בֵּין הַתְחָלַת הַתְּפִלָּה לְגוֹפָהּ):

א בְּרָכוֹת ל"ג (ע"א) וְתַעֲנִית ב' (ע"א). ב טור בֵּשֵׁם הַיְרוּשַׁלְמִי (תענית פ"א ה"א) וְהָרַאֲב"ד.

בַּאֵר הַיטֵב

קַמָּא דִּבְרָכוֹת סִימָן י"ט, הָרֵי הַכֹּהֲנִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשֶׁהֵיוּ שׁוֹמְעִין הַשֵּׁם הָיוּ כּוֹרְעִים וְכוּ', עַיֵּן שָׁם וּבְמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה). וּבְבֵאר הַיטֵב אֲשֶׁר לְפָנֵי הֵבִיא תִּרוּץ עַל זֶה בְּשֵׁם הַשּׁ"ז, עַיֵּן שָׁם, וַאֲנִי אוֹמֵר לֹא לְבַד שֶׁשִּׁקֵּר עָנָה בּוֹ שֶׁהַשּׁ"ז לֹא הֵבִיא קְשָׁיָא זוֹ, עַיֵּן שָׁם, אֶלָּא אַף זֶה מַה שֶּׁתֵּרֵץ הוּא בְּשֵׁם הַשּׁ"ז לָאו תִּרוּץ הוּא וּמְחֻסַּר הֲבָנָה, וְהַשּׁ"ז כָּתַב אֵלֶּה הַדְּבָרִים עַל עִנְיָן אַחֵר, עַיֵּן שָׁם סָעִיף קָטָן ד' וְהָעְתַּקְתִּי דְּבָרָיו בְּסָעִיף קָטָן ג':

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

שָׁם. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רי"ד (ס"א) בְּדִלֵּג תֵּבַת 'הָעוֹלָם', שֶׁפְּסַק שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזֹר וּלְבָרֵךְ, וּבְאֶמְצַע הָעוֹזֵר (שם) הָעֶלָה רְאֵיזֶן צָרִיךְ, עַיֵּן שָׁם:

א [א] **חַג.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב, וּמַה שֶּׁכָּתַב בְּלֵיל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג רְצוֹנוֹ לוֹמַר לֵיל יוֹם טוֹב שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת, וְעַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"א) בְּשֵׁם הָרַדְבַּ"ז: **ב** [ב] **הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. וְעַיֵּן בְּיֵד אֶפְרַיִם שֶׁצָּרִיךְ לְהַגִּיהַּ בִּדְבָרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם, אוֹ שֶׁכַּוָּנָתוֹ שֶׁבִּתְפִלַּת הַלַּחַשׁ מַגְבִּיהַּ הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר קוֹלוֹ קְצַת בַּאֲמִירַת מַשִּׁיב הָרוּחַ, עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

דִּכְתִיב (תהלים קמו ח) 'ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים': **ח** (יד) **בְּיָדוֹ.** עַיֵּן בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ו) בַּמֶּה שֶׁכָּתַב דְּאִם הוּא וְכוּ', [א]אֲבָל בְּמָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"י) כָּתַב שֶׁחָלִילָה לְהָקֵל בָּזֶה, וּבִפְרָט בְּעֵת הַתְּפִלָּה: (טו) **אַף עַל פִּי וְכוּ'.** מִפְּנֵי שְׁנִרְאֶה כְּמִשְׁתַּחֲוֶה לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים:

א (א) **בִּבְרָכָה שְׁנִיָּה.** מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ תְּחִיַּת הַמֵּתִים, **וְהַגְּשָׁמִים הֵם חַיִּים לָעוֹלָם כְּתְחִיַּת הַמֵּתִים:** **(ב) בְּתִפְלַּת מוֹסָף וְכוּ'.** וְהָיָה רָאוּי לְהַזְכִּיר לִרְצוֹת לְפָנֵי ה' יִתְבָּרֵךְ מֵיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג שֶׁנִּדּוֹנִין בּוֹ עַל הַמַּיִם, אֶלָּא לְפִי שֶׁהַגְּשָׁמִים הֵם סִימָן קְלָלָה בְּחַג הַסְּכּוֹת שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לִישֵׁב בַּסֻּכָּה בְּשַׁעַת הַגֶּשֶׁם, אֵין מַזְכִּירִין הַגֶּשֶׁם עַד עֲבַר שִׁבְעַת יְמֵי יְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה, וְרָאוּי הָיָה מִן הַדִּין לְהַתְחִיל לְהַזְכִּיר מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן, אֶלָּא לְפִי שֶׁבִּתְפִלַּת עַרְבִית אֵין כָּל הָעָם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, נִמְצָא זֶה מַזְכִּיר וְזֶה אֵין מַזְכִּיר וְיֵעָשׂוּ אֲגַדּוֹת אֲגַדּוֹת. וְלָמָּה אֵין מַזְכִּירִין בְּשַׁחֲרִית, יֵשׁ שֶׁכָּתְבוּ מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר לְהַזְכִּיר הַגֶּשֶׁם עַד שֶׁיַּכְרִיז הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ הַשַּׁמָּשׁ בְּקוֹל רָם 'מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם' קֹדֶם הַתְּפִלָּה וּכְדִלְקַמִּיהּ (ס"ב), וְזֶה אִי אֶפְשָׁר לְהַכְרִיז בְּשַׁחֲרִית מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִסְמֹךְ גְּאֻלָּה לִתְפִלָּה, וְעוֹד טַעַם אַחֵר עַיֵּן בְּטֻ"ז (סק"ב). (ו) וְאִם טָעָה וְהִזְכִּיר מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בְּמַעֲרִיב שֶׁל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת אוֹ בְּשַׁחֲרִית, אֵינוֹ חוֹזֵר: **(ג) עַד תְּפִלַּת מוֹסָף.** הַטַּעַם דְּאֵין פּוֹסְקִין מִבָּעֶרֶב הוּא גַּם כֵּן כַּנַּ"ל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר מֵעֵרֶב בֵּינֵיהֶם שָׁזֶּה מַזְכִּיר וְזֶה אֵינוֹ מַזְכִּיר, אֲבָל עַתָּה שֶׁפּוֹסְקִין בְּמוֹסָף יֵדְעוּ הַכֹּל עַל יְדֵי הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ הַשַּׁמָּשׁ שֶׁמַּכְרִיז קֹדֶם תְּפִלַּת מוֹסָף 'מוֹרִיד הַטָּל', שֶׁהַכַּרָזַת הַזְכָּרַת הַטָּל סִימָן הוּא לָהֶם לְהַפְסָקַת הַזְכָּרַת הַגֶּשֶׁם עוֹד. (ז) וְזֶה הוּא לְמִנְהַג סְפָרַד שֶׁנּוֹהֲגִין לוֹמַר מוֹרִיד הַטָּל בְּמָקוֹם מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בֵּימוֹת הַחַמָּה, אֲבָל בִּמְדִינוֹתֵינוּ שֶׁאֵין נוֹהֲגִין לוֹמַר מוֹרִיד הַטָּל בֵּימוֹת הַחַמָּה וְאִי אֶפְשָׁר לְהַכְרִיז בְּלָשׁוֹן זֶה, וּלְהַכְרִיז שֶׁיְּפַסְּקוּ מִלּוֹמַר מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם גַּם כֵּן אֵין נָכוֹן, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּמִמְאֲנִים בִּגְשָׁמִים עַל דֶּרֶךְ שֶׁאָמְרוּ (תענית כב:) אֵין מִתְפַּלְּלִין עַל רֹב טוּבָה, עַל כֵּן פָּסַק הָרַמ"א בְּסָעִיף ג' שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק מִלְּהַזְכִּיר גֶּשֶׁם עַד תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁשָּׁמְעוּ כְּבָר מַשְׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁפָּסַק בִּתְפִלַּת מוֹסָף, אֲבָל בִּתְפִלַּת מוֹסָף כָּל הַקָּהָל וְגַם הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר מַזְכִּירִין הַגֶּשֶׁם בִּתְפִלַּת לַחַשׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר מֵעֵרֶב בֵּין הַצִּבּוּר. (ג) וְאִם טָעָה בְּמַעֲרִיב שֶׁל פֶּסַח אוֹ בְּשַׁחֲרִית וּמוֹסָף וְלֹא הִזְכִּיר מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם, לְכָלֵי עַלְמָא אֵינוֹ חוֹזֵר: **ב** (ד) **אָסוּר לְהַזְכִּיר וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר, (ד) אֲפִלּוּ הַצִּבּוּר שֶׁמִּתְפַּלְּלִין תְּפִלַּת מוֹסָף אֲסוּרִין לְהַזְכִּיר גֶּשֶׁם אִם לֹא הִכְרִיז הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר אוֹ הַשַּׁמָּשׁ קֹדֶם הַתְּפִלָּה, וְהָעִנְיָן כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ הָרַמ"א. וְכֵן (ה) הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר גַּם כֵּן לֹא יַזְכִּיר רַק כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּקוֹל רָם, אֲבָל לֹא בִּתְפִלַּת הַלַּחַשׁ, כֵּיוָן שֶׁלֹּא הִכְרִיז מִקֹּדֶם הַתְּפִלָּה, וּמִכָּל מָקוֹם בְּדִיעֲבַד אִם אָמַר אֶחָד בְּקוֹל רָם בְּתוֹךְ תְּפִלָּתוֹ מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם, אַף שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן שָׁהֲרֵי לֹא שָׁמַע מִן הַשָּׁלִיחַ צִבּוּר, מִכָּל מָקוֹם מַהֲרִים הַשּׁוֹמְעִים לְהַזְכִּיר בִּתְפִלָּתָם, דְּזוֹ גּוּפָא כְּהַכְרָזָה דְּמֵי, כֵּן כָּתַב הַחַיֵּי אָדָם (כלל כד ס"ד), וְנִרְאֶה לִי דְּאִם לֹא זָכְרוּ גֶּשֶׁם בִּתְפִלָּה זוֹ, אֵין צְרִיכִין לַחֲזֹר, דְּיֵשׁ פּוֹסְקִים שֶׁסּוֹבְרִים דְּהַכְרָזָה לֹא מִיקְּרֵי אֶלָּא אִם כֵּן שֶׁהֲכְרַז קֹדֶם הַתְּפִלָּה אוֹ שֶׁשָּׁמְעוּ מִשְּׁלִיחַ צִבּוּר חֲזָרַת הַתְּפִלָּה שֶׁהִזְכִּיר גֶּשֶׁם, וְהַחַיֵּי אָדָם גַּם כֵּן לֹא קָאָמַר רַק שֶׁמַּתְּרִין לְהַזְכִּיר אֲבָל לֹא שֶׁחַיָּבִים: **(ה) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁקָּדָם וְכוּ'.** (ו) טָעוּת סוֹפֵר הוּא, וְצָרִיךְ לוֹמַר 'פֵּרוּשׁ שֶׁקָּדָם', וְאֵין כָּאן מַחֲלֹקֶת כְּלָל: **(ו) מַשִּׁיב הָרוּחַ וְכוּ'.** עַיֵּן בְּחַיֵּי אָדָם (שם) שֶׁהִזְהִיר שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁנּוֹהֲגִין שֶׁמַּכְרִיזִין רַק

בַּאוּר הַלָּכָה

דַּעַת מַהֲרַא"י (תרומת הדשן ח"ב סי' ק), **דְּסִכְּרִירָא לֵיהּ דִּכְכְרִיעָה שֶׁבְּתְחִלַּת בְּרָכָה אִם רָצָה שֶׁלֹּא לִזְקֹף עַד סְמוּךְ לַתְּחִימָה הָרִאשׁוֹנָה בְּיָדוֹ, אֶלָּא שֶׁאִם רוֹצֶה לִזְקֹף מִיָּד צָרִיךְ לִזְקֹף בְּשֵׁם, וְכֵן בְּכְרִיעָה שֶׁבְּסוֹף בְּרָכָה שֶׁהוּא חַיִּב לִזְקֹף מִיָּד כְּדֵי שֶׁלֹּא לִהְיוֹת שְׁחוּחַ בְּתְחִלַּת בְּרָכָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ אֲזֵי צָרִיךְ הוּא לִזְקֹף בְּשֵׁם,** שֶׁמְּשׁוּם ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים לְבַד לֹא הִצְרִיכוּ לִזְקֹף מִכְּרִיעָתוֹ כְּלָל, אֶלָּא שֶׁאִם בִּלְּאוּ הָכִי הוּא זוֹקֵף אָז מִשּׁוּם ה' זוֹקֵף כְּפוּפִים יִזְקֹף בְּשֵׁם, **וְעַל כֵּן הַנּוֹהֲגִין לְהִתְפַּלֵּל בְּלֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם כִּפּוּר בִּכְרִיעָה, אֵין צְרִיכִים לִזְקֹף אֶלָּא בְּסוֹף בְּרָכָה וּתְחִלָּתָהּ:**

ב * **אָסוּר לְהַזְכִּיר וְכוּ'.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ד) שֶׁכָּתַב אֲפִלּוּ הַצִּבּוּר וְכוּ'. כֵּן בְּאַרוּ הָרַבָּה אַחֲרוֹנִים [הַטַּ"ז בְּסָעִיף קָטָן ו' וּפְרִי חָדָשׁ וְהַגְּרַ"א וּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק"ד) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים, וְכֵן מַשְׁמַע מִלְּבוּשׁ] אֶת דַּעַת הַמַּחַבֵּר, וְכֵן מוּכָח דַּעְתּוֹ בְּהַבַּיִת יוֹסֵף (ד"ה ומ"ש ואיתמר), דְּלֹא כְּהַמַּחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק"ב) וְיֵד אֶפְרַיִם שֶׁצִּדְּדוּ לְבָאֵר אֶת דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"ב) וְלוֹמַר דְּהַמְּחַבֵּר יִסְבֹּר כְּדַעַת אֲבִי הָעֶזְרִי (סי' תתמד) הַמּוּבָא בְּהָרֹא"ש (תענית פ"א סי' ב) וּכְפִי מַה שֶּׁבֵּאֲרוּ הַב"ח (ס"ג), עַיֵּן שָׁם. וּלְדִינָא בְּלֹאו הָכִי אֵין נִפְקָא מִינָּה, דְּאַף לְדִידְהוּ הָרַמ"א פָּלִיג עַל זֶה, וְהַדָּרָךְ הַחַיִּים (דיני סמיכת גאולה וכו' ס"ל) וְחַיֵּי אָדָם (כלל כד ס"ד) וְשַׁלְחָן שְׁלֹמֹה (ס"א) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים הַרְבֵּה כֻּלָּם סָתְמוּ כְּהָרַמ"א. וְדַע, דְּאַף דִּפְרִי חָדָשׁ חוֹלֵק עַל הַשֶּׁלְחָן עָרוּךְ וְהָרַמ"א וּכְסִבְרִירָא לֵיהּ דִּדְוָקָא יָחִיד לֹא יוּכַל לְהַתְפַּלֵּל וּלְהַזְכִּיר גֶּשֶׁם קֹדֶם שֶׁהַצִּבּוּר, אֲבָל הַצִּבּוּר וְהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר שֶׁעוֹמְדִין לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מוֹסָף עַל דַּעַת לוֹמַר גֶּשֶׁם בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה כְּאִלּוּ כְּבָר הֻכְרַז וְנִתְפַּרְסֵם דְּמֵי וְאֵין צָרִיךְ שׁוּב הַכְרָזָה, אֲנִי אֵין לָנוּ אֶלָּא פְּסַק הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וּכְמוֹ שֶׁפָּסְקוּ הָאַחֲרוֹנִים הַנַּ"ל, דְּאִם לֹא הִכְרִיזוּ מִקֹּדֶם גַּם הַצִּבּוּר וְהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר לֹא יַזְכִּירוּ גֶּשֶׁם בְּתִפְלַּת לַחַשׁ. **וְדַע עוֹד, דְּמִדְּלֹא זָכְרוּ אֶת הָעֵצָה שֶׁנִּזְכָּר בְּמָגֵן אַבְרָהָם** (סק"ב) **שֶׁהַשָּׁלִיחַ צִבּוּר יַזְכִּיר בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה בְּקוֹל מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם, מִשְׁמַע דְּסִכְּרִירָא לְהוּ שֶׁאֵין נָכוֹן לַעֲשׂוֹת כֵּן, וּמִכָּל מָקוֹם מִשְׁמַע מִדִּבְרֵי הַחַיֵּי אָדָם** (שם) **דְּבִדְיֵעֲבַד מֵהֲנֵי עֵצָה זוֹ, וְאַף דְּלֹא יָדַעְתִּי אֶת מְקוֹרוֹ דַּהֲלֹא הַמָּגֵן אַבְרָהָם הֶעָתִיק אֶת דִּבְרֵי הַב"ח דְּלִכְרַ"מ לֹא מֵהֲנֵי זֶה, מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה לִי דְּיֵשׁ לִסְמֹךְ עָלָיו,** דְּכָלְאוֹ הָכִי דַּעַת הַדָּרָךְ הַחַיִּים (שם סל"ב) דְּבִדְיֵעֲבַד אַף אִם הִזְכִּיר גֶּשֶׁם בְּלֵיל שְׁמִינִי עֲצֶרֶת לֹא יַחֲזֹר, וּלְהַפָּךְ לְדַעַת הָרַאֲבִי"ה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (ס) דָּרְךְ הַחַיִּים (דיני סמיכת גאולה וכו' סל"ב): **(נ) אֲחֵרוֹנִים:** **(ב) דָּרְךְ הַחַיִּים** (סל"ו): **(ס) דָּרְךְ הַחַיִּים** (שם ס"ל): **(ו)** ט"ז (סק"ו) וְכֵן כָּתַב בְּמַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק"ד) וְכֵן מוּכָח מִלְּבוּשׁ:

ב (ד) כֵּן כָּתְבוּ הָרַבָּה אַחֲרוֹנִים, וְדִלְמָא כְּמָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב). וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַגְּרַ"א:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו"ע הרב (ס"ז) כתב כמג"א שאם הנכרי הוא שר או הגמון שאף מבלעדי השתי וערב שבידו משתחוים לו אפשר להקל אפילו במקום רואים.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehador - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah